

RIIGIKOHUS

DISTSIPLINAARKOLLEEGIUM

OTSUS

Distsiplinaarasja number	9-13/16-3
Otsuse kuupäev	24. november 2016
Kohtukoosseis	Eesistuja riigikohtunik Paavo Randma, liikmed riigikohtunikud Malle Seppik ja Tambet Tampuu, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik Üllar Roostoja ja Tartu Maakohtu kohtunik Rutt Teeveer
Kohtuasi	A Maakohtu kohtuniku, X, kohtunikuks nimetatud 16. novembril 1994, varem distsiplinaarkorras karistamata, distsiplinaarasi
Distsiplinaarmenetluse algataja	Tallinna Ringkonnakohtu esimees Urmas Reinola
Asja läbivaatamise kuupäev	1. november 2016
Istungil osalenud isikud	A Maakohtu kohtunik X, Tallinna Ringkonnakohtu esimees Urmas Reinola
	Istungit protokollis Riigikohtu personalispetsialist Triinu Meeru

RESOLUTSIOON

Mõista A Maakohtu kohtunik X talle esitatud distsiplinaarsüüdistuses õigeks.

DISTSIPLINAARSÜÜDISTUS

1. Tallinna Ringkonnakohtu esimees U. Reinola algatas 22. septembril 2016 distsiplinaarmenetluse A Maakohtu kohtunik X suhtes seoses ametikohustuste mittekohase täitmisega. Distsiplinaarsüüdistuses kajastatud asjaolud on kokkuvõtlikult järgmised.
2. A Maakohtu kohtunik X menetluses oli kriminaalasi nr 1-16-3714, mille sisuks oli Erkki Nisule esitatud süüdistus karistusseadustiku (KarS) § 120 järgi ning kus kannatanuks oli tema endine abikaasa Natalia Nisu.

3. A Maakohtu 13. juuni 2016 määrusega kohaldas kohus kannatanu N. Nisu suhtes kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 267 lg 5 alusel aresti pikkusega 5 päeva, lugedes aresti kandmise alguseks isiku kinnipidamise 13. juunil 2016 kell 10.15.

3.1 Kohtumääruse motiivide kohaselt ilmus kannatanu kohtuistungile alkoholi tarvitamise tunnustega - tunda oli alkoholilõhna. Konvoiteenistus tuvastas indikaatorvahendi kasutamisega kannatanul alkoholi tarvitamise tunnused, indikaatorvahendi näiduks oli 0,48 mg/l alkoholi väljahingatavas õhus.

3.2 Kohus asus seisukohale, et sellise käitumisega väljendas kannatanu ilmselget lugupidamatust kohtu vastu, kuivõrd üldteada asjaolu on, et kohtupidamine peab toimuma adekvaatses seisundis isikute osavõtul. Kohtuistungil toimumise aeg ja kohustus istungil osaleda oli isikule ammu teada, s.o see ei olnud ootamatu. Oma käitumisega on isik avaldanud lugupidamatust kohtu suhtes ja rikkunud ka kohtuistungil korda. Kohus leidis, et vajalik on kannatanut karistada arestiga maksimaalses võimalikus määras. Rahatrahvi kohaldamist ei pidanud kohus põhjendatuks, kuna see ei kannaks menetluse tagamise ja menetlusosalise distsiplineerimise eesmärke.

4. Distiplinaarsüüdistuses leitakse, et kohtunik X on eiranud mitmeid Eesti kohtuniku eetikakoodeksis kehtestatud nõudeid, s.h kohustust kohelda protsessiosalisi võrdselt ning hoiduda mittevajalikest ja asjasse mittepuutuvatest kommentaaridest või märkustest. Konkreetselt märgitakse süüdistuses järgmist.

4.1 Toimikus olevatest materjalidest nähtub, et N. Nisu kasvatab kahte alaealist last, kellest üks on 3,5 aastane ja teine 5,7 aastane. Kui kannatanu selgitas kohtule, et tal on lapsed, vastas kohtunik, et sellest me ei räägi ja palus konvoiteenistusel kannatanu kohtusaalist välja viia. Kohtuistungil helisalvestist kuulates on selgelt arusaadav, et kohtunik X oli kannatanut küsitledes ärritunud ja kannatanu küsimusele oma lastest reageeris kõrgendatud hääletooniga.

4.2 Kohtunik X ei olnud kannatanu N. Nisu suhtes aresti kohaldamisel ka erapooletu ega õiglane, täites selliselt oma ametikohustusi mittekohaselt. Kohtuasja toimiku materjalidest ei nähtu, et kohtunik oleks kohtuistungil pärast seda, kui N. Nisul tuvastati indikaatorvahendi kasutamisega alkoholi tarvitamise tunnused, küsinud kohtumenetluse pooltelt nende arvamust asja kohtuliku arutamise jätkamise võimalikkusest samal kohtuistungil. Tuvastamist ei ole leidnud, et N. Nisul oleks kohtuistungil avaldunud väliselt tajutavat kehaliste või psüühiliste funktsioonide ja reaktsioonide häiritust või muutumist, mille põhjal võinuks kohtunik tuvastada N. Nisul joobeseisundi ja sellest tingitud mitteamadekvaatsuse. Kui kohus võtab isikult võimaluse tõendamiseseme kohta ütlusi anda, on taunitav heita talle ette tema mitteamadekvaatsust. Kohtuniku otsustus rakendada eeltoodud asjaolude kogumi põhjal kannatanu suhtes maksimaalset võimalikku karistust, kuulamata seejuures ära kohtumenetluse poolte seisukohti, on langetatud kohtuniku emotsioonidest lähtudes ja selline menetluse juhtimine ei ole õiglane ega protsessiosalisi võrdselt kohtlev.

4.3 Süüdistuses ei nõustuta kohtunik X-i tõlgendusega, et KrMS § 267 lg-s 5 sätestatud aresti kohaldamiseks pole menetlusosalise poolt kohtuistungil korra rikkumine või kohtuniku korralduse täitmata jätmine vajalik ning piisab üksnes lugupidamatust suhtumisest kohtusse. Isikul tuvastatud alkoholi tarvitamise tunnused ei saa olla samastatavad joobeseisundi või isiku mitteamadekvaatsusega, seda enam, et ükski 13. juuni 2016 kohtuistungil läbiviidud toiming ei katkenud N. Nisu mitteamadekvaatse seisundi või käitumise tõttu. Kohtu vastu lugupidamatu käitumisena saab mõista vaid sellist menetlusosalise tegevust, mis on ühiskonnas kehtivaid moraalinorme ja väärtushinnanguid arvestades taunimisväärne ka n.ö keskmisele kõrvalseisjale ehk teisisõnu on tegemist kohtule adresseeritud märkimist vääriva sündsusetu või vääritud teoga.

4.4 A Maakohtu 13.06.2016 kohtuistungil kohtu korraldustele allunud ja kõigile kohtu küsimustele adekvaatselt vastanud N. Nisu käitumist ei saa samastada kohtu vastu austuse mitteavaldamisena, kohtuistungil korra rikkumisena, kohtuniku korralduse mittetäitmise või oma käitumisega kohtu vastu lugupidamatuse väljendamisena, mis andnuks aluse kannatanu suhtes ebaproportsionaalselt raske meetme kohaldamiseks.

KIRJALIK SELGITUS DISTSIPLINAARSÜÜDISTUSE KOHTA

5. Distsiplinaarkolleeegiumile esitatud kirjalikus selgituses leiab kohtunik X, et tema käitumises puuduvad distsiplinaarsüüteo tunnused. Ta ei ole pannud toime süülist tegu, mis seisneks ametikohustuste täitmata jätmises või mittenõuetekohases täitmisega ka vääritud tegu.

5.1 Kohtunik selgitab, et enne 13. juuni 2016 istungit laekus talle istungisekretäri ja tõlgi vahendusel info selle kohta, et kannatanu on tugevate alkoholilõhnadega ning annab küsimustele arusaamatuid selgitusi. Isikul tuvastatigi istungil joove 0,48 mg/l, seega ei olnud kahtlus kannatanu joobeseisundist ka alusetu. Kohtunik kinnitab, et kui isik on olnud eelnevalt teadlik kohtuistungil toimumise ajast, kuid ta ilmub kohtusse märkimisväärse joobega, on see tema siseveendumuse kohaselt ilmselgelt lugupidamatu suhtumine kohtusse.

5.2 KrMS § 267 lg 5 annab kohtule õiguse iseseisvalt ja poolte seisukohti küsimata kohaldada aresti juhul, kui menetlusosaline või istungisaalis viibija rikub kohtuistungil korda, ei täida kohtuniku korraldust või väljendab oma käitumisega lugupidamatust kohtu vastu – sidesõna või kasutamine näitab, et sanktsiooni kohaldamiseks piisab lugupidamatust suhtumisest kohtusse. Viidetega erinevatele kohtumäärustele juhib kohtunik X tähelepanu sellele, et sätte selline tõlgendamine ei ole praktikas esmakordne, samuti osutab kohtunik distsiplinaarkolleeegiumi varasemale praktikale, mille kohaselt ei tohiks normi tõlgendamine ja kohaldamine olla distsiplinaarsüüdistuse sisuks.

5.3 Ka ei nõustu kohtunik süüdistusega erapoolikuses. Kõik menetluspooled peavad kohtusse suhtuma lugupidavalt ja kohus peab neid käsitlema võrdsena, loomata neist kellelegi eelistusi; nii oli see ka praegusel juhul. Millisele erapoolikusele distsiplinaarsüüdistuses viidatakse, jääb kohtunik X-le arusaamatuks. Ekslik on distsiplinaarsüüdistuses märgitu, nagu oleks sellises situatsioonis aresti rakendamine kõrvaltseisjale tajutav kohtuniku erapoolikuse väljendusena. Kohtuniku käitumine menetlusseadusega ette nähtud piirides ei saa olla erapoolikuse väljendus, seda ka juhul, kui kõrgemalseisva kohtu poolt on sellekohane määrus tühistatud.

5.4 Kohtunik kinnitab, et ta ei ole kohtuistungil kasutanud ühegi osapoolte suhtes mittekohaseid väljendeid, ei ole karjunud, küll aga oli ta konvoile korraldusi andes konkreetne. Kannatanu istungisaalist äraviimisele eelnes rahulolematust saalis viibivate sugulaste hulgas ja ärritusele viitav liikumine. Kuna kohtuniku ülesanne on kohtuistungil juhtida ja selleks tuleb anda konkreetseid korraldusi, antigi kordnikele selge korraldus toimetada kannatanu kohtusaalist aresti kandmisele ning see ei ole seostatav halva suhtumisega kannatanusse.

DISTSIPLINAARKOLLEEGIUMI ISTUNGIL UURITUD TÕENDID

6. Distsiplinaarkolleeegiumile esitati koos süüdistusega järgmised tõendid: avaldus kohtuniku suhtes distsiplinaarmenetluse alustamiseks; A Maakohtu 13.06.2016 kohtumäärus kriminaalasjas nr 1-16-3714; A Maakohtu 13.06.2016 kohtuistungil protokoll ja Tallinna Ringkonnakohtu 17.06.2016 kohtumäärus kriminaalasjas nr 1-16-3714.

7. Kohtunik X esitas omapoolselt järgmised kirjalikud tõendid: kohtuistungil sekretär Liis Landsmanni kirjalik seletus; kohtutõlk Evi Pant'i kirjalik seletus; Viru Maakohtu 20.05.2016 määrus

asjas nr 1-15-9568; A Maakohtu 29.02.2016 määrus asjas nr 1-15-10909; A Maakohtu 26.07.2016 määrus asjas nr 1-16-5299; A Maakohtu 7.06.2016 määrus asjas nr 1-16-4567; 13.09.2016 kohtuistungi protokoll kriminaalasjas nr 1-16-3714; õiguskantsleri 10.10.2016 kiri nr 11-1/161102/1604087 kohtuniku tegevusest kriminaalasja lahendamisel; Kohtute Haldamise Nõukoja 30.09.2016 üheksakümnenda istungi protokoll.

8. Distsiplinaarkolleegiumi istungil kuulati ära ringkonnakohtu esimees U. Reinola ja kohtunik X-i seisukohad, tutvuti kohtunik X-i tööalase iseloomustusega ning kuulati vahetult 13. juuni 2016 kohtuistungi helisalvestis kriminaalasjas nr 1-16-3714.

DISTIPLINAARKOLLEEGIUMI SEISUKOHT

9. Distsiplinaarkolleegium leiab, et kohtunik X tuleb talle esitatud distsiplinaarsüüdistuses õigeks mõista, motiveerides seda järgmiselt.

10. KS § 87 lg 2 järgi on distsiplinaarsüütegu kohtuniku süüline tegu, mis seisneb ametikohustuse täitmata jätmises või mittekohases täitmises. Distsiplinaarsüütegu on ka kohtuniku vääritud tegu. Nagu seda tunnistas distsiplinaarkolleegiumi istungil ka Tallinna Ringkonnakohtu esimees, on arutatavas distsiplinaarsüüdistuses tehtava etteheite raskuspunkt KrMS § 267 lg 5 kohaldamisel konkreetsetes kriminaalasjas, s.t tegemist on ametikohustuse väidetava mittekohase täitmisega.

11. Distsiplinaarkolleegiumi senises praktikas on korduvalt leidnud märkimist, et distsiplinaarsüüdistuse sisuks ei tohiks reegeljuhtumil olla õigusnormi kohaldamise ja tõlgendamise problemaatika. Samal ajal on praktikas maksvusele pääsenud siiski arusaam, et kohtuniku süüteoks KS § 87 lg 2 mõttes võib olla ka ilmselge rikkumine õigusnormi kohaldamisel. Rõhutamist vajab samas, et kohtuniku sõltumatuse tagamiseks peab olema välistatud tema distsiplinaarne mõjutamine selle eest, et ta tõlgendas õigust oma siseveendumuse kohaselt ja erinevalt ükskõik kelle arusaamast. Siinkohal on seega esmajoonel määrav, kas kohtunik rikkus õigusnormi ilmselgelt ja kas see rikkumine oli süüline. Seejuures tuleb arvesse võtta, et distsiplinaarkolleegiumil puudub pädevus hinnata kohtulahendite sisulist õigsust (vt nt distsiplinaarkolleegiumi 24. mai 2016 otsus distsiplinaarasjas nr 9-13/16-1, p 7).

12. Seega tuleb järgnevalt hinnata, kas kohtunik X on ilmselgelt eksinud KrMS § 267 lg-s 5 sätestatud regulatsiooni vastu. KrMS § 267 lg 5 sätestab, et kui muu menetlusosaline või istungisaalis viibija rikub kohtuistungi korda, ei täida kohtuniku või kohtukordniku korraldust või väljendab oma käitumisega lugupidamatust kohtu vastu, võib ta istungisaalist eemaldada või kohtumääruse alusel kohaldada talle rahaträhvi või kuni viis päeva aresti. Kolleegiumi hinnangul tuleb p-des 3.-3.2 kirjeldatud asjaoludel ilmselgelt eksimist KrMS § 267 lg 5 kohaldamisel eitada. Nimetatud sätte tõlgendamise- ja kohaldamispraktika osas puudub ühtse ning kindlana hinnatav seisukoht ning nagu seda näitavad juba kohtunik X-i tehtud viited mitmetele maakohtu määrustele (vt p 7), ei ole selle sätte tõlgendamine ning sisustamine viisil, nagu seda on tehtud distsiplinaarsüüdistuses (vt p 4.3), ainumõeldav. Teisisõnu on võimalik tõlgendada vaidlusalust sätet selliselt, nagu on seda enda kirjalikes seisukohtades väljendanud kohtunik X (vt p 5.2) ning nagu seda on ka tehtud A Maakohtu 13. juuni 2016 määruses. Vaidlus selle üle, kas KrMS § 267 lg-s 5 ette nähtud aresti kohaldamiseks piisab ainuüksi kohtusaalis joobeseisundis viibimisest või tuleb samaaegselt nõuda ka mingite täiendavate tingimuste esinemist (nt mitteadekvaatsus, täiendav taunitav lisategu vms), on õiguse tõlgendamise küsimus, kus ühe või teise seisukoha esindamine ei saa olla hinnatav ametikohustuste mittekohase täitmisena KS § 87 lg 2 tähenduses.

13. Distsiplinaarsüüdistuses leitakse sedagi, et KrMS § 267 lg-s 5 sätestatud aresti kohaldamisele eelnevalt ei küsinud kohtunik X kohtumenetluse pooltelt nende arvamust (vt p 4.2). Kolleegium peab

siinkohal vajalikuks märkida, et kui isikule tehtava etteheite sisuks on mingite nõutavate toimingute tegematajätmine, siis oleks kohane samaaegselt viidata ka nendele materiaali- või menetlusõiguses sisalduvatele sätetele, mis mingit konkreetset toimimist nõuavad. Käesoleval juhul selliseid viiteid süüdistusest ei nähtu ning distsiplinaarkolleegiumi hinnangul tuleb tõdeda, et sellised sätted asjassepuutuvast menetluskorras ka puuduvad. Nagu eelnevalt osundatud, on KrMS § 267 lg-s 5 loetletud rikkumiste korral võimalik kohaldada õigusjärelmina kas rahatrahvi või aresti. Seadusandja on pidanud vajalikuks kehtestada eriregulatsiooni juhuks, kui kohtu jaoks peaks aktualiseeruma variant kohaldada isiku suhtes rahatrahvi, sätestades KrMS §-s 138¹ erinevaid tingimusi, mida tuleb rahatrahvi kohaldamisele eelnevalt järgida (nt eelnev trahvihoiatus) ja mida tuleb trahvi mõistmisel arvesse võtta (nt isiku varaline seisund). Kui kohtu jaoks peaks aktualiseeruma aga õigusjärelmina aresti kohaldamine, siis eelnevalt viidatuga sarnast eriregulatsiooni ei ole seadusandja pidanud vajalikuks kehtestada ning seetõttu on ka siinkohal tegemist kohtuniku tõlgendamispädevuse raamesse jääva küsimusega, kus talle ei saa distsiplinaarsüüdistuses heita ette nt vahistamismenetlusega analoogia loomata jätmist vms. Seega tuleb ka siinkohal tõdeda, et tegemist on olukorraga, kus üks või teine arusaam seaduse kohaldamispraktikast ei saa sisustada süüdistust KS § 87 lg 2 tähenduses.

14. Olles vahetult kuulanud 13. juuni 2016 kohtuistungil helisalvestist kriminaalasjas nr 1-16-3714 ei nõustu distsiplinaarkolleegium ka etteheitega, et kohtunik X oli arusaadavalt ärritunud ning reageeris kannatanu küsimusele enda lastest kõrgendatud hääletooniga (vt p 4.1). On võimalik, et N. Nisu menetlusseisundit ning alaealiste laste olemasolu silmas pidades võis näida kohtu suhtumine temasse liialt järsk ning igasuguse empaatiata, kuid tegemist on hinnangulise küsimusega ning pelgalt nimetatud lindistuselt kuuldu põhjal ei saa väita, et kohtunik X toimis ainuüksi emotsioonide ajal ning et see oli arusaadav ka n-ö mõistlikule kõrvaltseisjale. Teisisõnu ei leidnud distsiplinaarkolleegiumi hinnangul kinnitust ka süüdistuses esitatud väited väidetava ärrituse ning kõrgendatud hääletooni kohta, mistõttu pikemalt ei pea kolleegium sellel küsimusel peatumist vajalikuks.

15. Distsiplinaarsüüdistuses sisaldub ka etteheide, et kohtunik X on eiranud mitmeid Eesti kohtuniku eetikakoodeksist tulenevaid nõudeid, sh kohustust kohelda protsessiosalisi võrdselt ning hoiduda mittevajalikest ja asjasse mittepuutuvatest kommentaaridest või märkustest (vt p 4). Kolleegium selgitab siinkohal esmalt, et kohtuniku eetikakoodeksi nõuete rikkumine ei saa eraldi võetult kujutada kohtuniku distsiplinaarsüütegu, vaid seal sätestatu vastu eksimine peab endast kujutama ka rikkumist KS § 87 lg 2 tähenduses. Aga kuna süüdistuse edasises osas ei ole neid väiteid sisustatud ega avatud, ei saa distsiplinaarkolleegium nende etteheidete suhtes ka sisulist seisukohta võtta. Seega tuleb distsiplinaarsüüteo toimepanemist kohtunik X-i poolt talle esitatud süüdistuse valguses eitada.

16. Siiski peab distsiplinaarkolleegium vajalikuks täiendavalt peatuda veel järgmisel. Nimelt on karistusõiguses üldtunnustatud põhimõte, et enda pädevuse raames kriminaalmenetluse tagamise vahendeid kohaldades tuleb alati võtta arvesse ka seda, kuidas ja kui teravalt konkreetne rakendatav meede puudutatud isikut tabab, samuti seda, kas sellel meetmel võib olla vahetu toime/mõju kolmandatele isikutele. Nagu on seda märgitud distsiplinaarsüüdistuses (vt p 4.1), oli kannatanul kaks alaealist last; see asjaolu oli teada ka kohtunik X-le. Samuti oli kohtunikule kriminaalasja menetledes teada, et süüdistatav ja kannatanu ei elanud enam koos, s.o N. Nisu näol oli tegemist üksikemaga (vt p 2). Siinkohal väärib tähelepanu, et kannatanu esindaja pöördumise Tallinna Ringkonnakohtu esimehe poole ongi tinginud eeskätt tõik, et kohtunik X-i rakendatud arest kestusega viis päeva jättis kannatanu kaks alaealist last vajaliku emaliku hooleta. Teisisõnu – kohaldades kannatanu N. Nisu suhtes aresti, teadis kohtunik X tema alaealistest lastest ning ühtlasi pidanuks tema jaoks aktualiseeruma arusaam, et kohaldatud meetme taustal peab samaaegselt ning kindlalt olema tagatud N. Nisu alaealiste laste heaolu.

17. Siinkohal on oluline panna tähele, et laste heaolu tagamiseks sellistes situatsioonides on kohus seadusest tulenevalt otsesõnu kohustatud. Nimelt sätestab perekonnaseaduse § 134 lg 1, et kui lapse kehalist, vaimset või hingelist heaolu või tema vara ohustab vanema hooldusõiguse kuritarvitamine, lapse hooletussejätmine, vanemate suutmatus täita oma kohustusi või kolmanda isiku käitumine ja kui vanemad ei soovi või ei ole võimelised ohtu ära hoidma, rakendab kohus ohu ärahoidmiseks vajalikke abinõusid. Sama paragrahvi lg 2 kohaselt teatab lapse heaolu ohustamisest lapse elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele või kohtule riigiasutuse või omavalitsusasutuse ametnik, politseiametnik, tervishoiutöötaja, kohtunik, prokurör, notar, kohtutäitur, õpetaja või muu isik, kellel on andmeid ohustatud lapse kohta.

18. Ei kriminaalasja nr 1-16-3714 13. juuni 2016 kohtuistungi helisalvestisest ega ühestki hilisemast tõendist aga ei nähtu, et kohtunik X oleks seda temal lasunud kohustust täitnud; ka distsiplinaarkolleegiumi istungil kinnitas kohtunik X, et mingeid aktiivseid samme kannatanu alaealiste laste huvides ta ei astunud. Kohtuistungi helisalvestise kohaselt väljendas kannatanu N. Nisu seejuures selgesõnaliselt muret enda alaealiste laste pärast; teisiti ei ole võimalik seda lindistust tõlgendada. Isegi kui kohtunik X kinnitas distsiplinaarkolleegiumi istungil, et tema arusaamise kohaselt oli kohtusaalis mitmeid kannatanu sugulasi, siis juhul, kui ta nõudis kannatanu kohest ja tingimusteta eemaldamist kohtusaalist, s.o andmata talle võimalust laste hoolduse küsimustes sugulastega kokku leppida, pidanuks ta seda tegema pärast kannatanu äraviimist ise. Kolleegiumi hinnangul võib sellises tegevusetuses näha viiteid ametikohustuste täitmata jätmisele KS § 87 lg 2 tähenduses. Kuivõrd selles osas ei ole kohtunik X-le süüdistust esitatud, puudub distsiplinaarkolleegiumil küll võimalus sellise etteheite tegemiseks KS § 88 lg 1 tähenduses, mis ei välista aga vajadust juhtida kohtunik X-i tähelepanu sellest regulatsioonist juhendumise kohustuslikkusele enda edasises kutsetöös.

19. Eelnevat arvesse võttes ja juhindudes KS § 97 lg-st 2 mõistab distsiplinaarkolleegium kohtunik X-i talle esitatud distsiplinaarsüüdistuses õigeks.

(allkirjastatud digitaalselt)